

О. Р. КУПЧИК

Олег Романович Купчик, кандидат історичних наук, доцент Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ НАРОДНОГО КОМІСАРІАТУ ЗАКОРДОННИХ СПРАВ УСРР (1919–1923 рр.)

Окремі проблеми правового регулювання діяльності Народного комісаріату закордонних справ УСРР післяреволюційного періоду досліджували як радянські, так і сучасні українські історики права¹. Однак, залишились прогалини, які варто заповнити. Доступ нині до архівних матеріалів цього часу дозволяє це зробити. Тому **метою** статті є з'ясування нормативно-правової бази, яка регулювала діяльність НКЗС УСРР, його правовий статус і організаційну структуру.

Нормативно-правові акти, що регулювали діяльність НКЗС УСРР (за суб'єктом прийняття):

Конституція УСРР від 10 березня 1919 р.

Прийнята I Всеукраїнським з'їздом Рад (10 березня 1919 р.). Її п. «в» ст. 6 Глави № 6 закріплювала за урядом УСРР право на «відносини з іноземними державами, зокрема, проголошувати війну та встановлювати мир»².

Постанови ВУЦВК:

«Про конструювання Ради Народних Комісарів» (18 березня 1919 р.), «Про створення Народного комісаріату закордонних справ УСРР» (20 березня 1920 р.) (спільно з РНК УСРР); Положення «Про уповноважених НКЗС на території УСРР, у містах – Києві та Одесі» (28 квітня 1921 р.); Положення «Про НКЗС УСРР та його відділи» (5 червня 1921 р.); «Про права дипломатичних представників УСРР за кордоном» (7 серпня 1921 р.); «Про консульських представників іноземних держав при уряді УСРР» (25 серпня 1921 р.); Положення «Про представників УСРР за кордоном» (6 вересня 1921 р.); Положення «Про представництва УСРР за кордоном» (6 вересня 1921 р.); «Про права економічно-правового відділу НКЗС УСРР у справі реєвакуації майна в Польщу» (12 листопада 1921 р.); «Про дипломатичних представників іноземних держав, акредитованих при уряді УСРР» (24 січня 1922 р.); Положення «Про уповноважених НКЗС на території УСРР» (28 березня 1922 р.); Постанова ВУЦВК «Про заснування посади «уповноваженого НКЗС у такому-то місті» (28 березня 1922 р.); «Про іноземців в УСРР та порядок прийняття і втрати українського громадянства» (28 березня 1922 р.); Положення «Про консульських представників УСРР за кордоном» (2 вересня 1922 р.) (спільна постанова з РНК УСРР).

Постанови (декрети) РНК УСРР:

«Про в'їзд на Україну (іноземних і українських громадян)» (11 березня 1919 р.); «Про виїзд за кордон (виїзд на батьківщину)» (11 березня 1919 р.); «Правила виїзду іноземців за кордон і про переїзди в межах України і Росії» (13 листопада 1919 р.); «Правила реєстрації членів іноземних представництв в УСРР» (?); «Про права та обов'язки іноземців в Україні» (13 лютого 1921 р.); «Про порядок проходження в УСРР іноземних дипломатичних кур'єрів» (29 лютого 1921 р.); «Про комісії для надання дозволу на вивезення майна репатріантами» (11 травня 1921 р.); «Відносини з іноземними державами і окремими іноземцями, які знаходяться на території УСРР» (1 липня 1921 р.) (постанова політбюро ЦК КП(б)У від 29 липня 1921 р., постанова оргбюро ЦК від 29 липня 1921 р.); «Про дипломатичних представників іноземних держав, акредитованих при уряді УСРР» (24 липня 1921 р., 4 серпня 1921 р.); «Про консульських представників іноземних держав при уряді УСРР» (29 липня 1921 р.); «Про дипломатичних представників іноземних держав при робітничо-селянському уряді УСРР» (29 липня 1921 р.); «Про порядок видачі дипломатичних паспортів» (1 жовтня 1921 р.); «Про порядок зносин з іноземними представництвами» (17 жовтня 1921 р.); «Про в'їзд іноземців на територію УСРР» (28 листопада 1921 р.); «Про перевезення дипломатичної пошти» (29 листопада 1921 р.); «Про порядок слідування територією УСРР іноземних дипломатичних кур'єрів» (29 листопада 1921 р.); «Про термінове виконання доручень НКЗС» (10 лютого 1922 р.); «Про порядок зносин урядових установ і громадських організацій з повноважними представниками УСРР за кордоном» (16 червня 1922 р.); «Про порядок взаємовідносин урядових установ з повноважними представництвами УСРР за кордоном» (19 червня 1922 р.); «Про порядок виїзду за кордон громадян УСРР та іноземців» (1 липня 1922 р.); «Про виїзд за кордон громадян УСРР та іноземців» (7 липня 1922 р.); «Про створення Іноземного відділу Радіотелеграфного Агентства УСРР» (?).

Накази (циркуляри) НКЗС УСРР:

«Про порядок в'їзду українських громадян, які мають паспорти РСФРР, на територію УСРР і РСФРР» (6 березня 1921 р.); «Про порядок видачі віз на в'їзд в УСРР» (12 грудня 1921 р., 26 грудня 1921 р.); «Про порядок взаємовідносин НКЗС УСРР і ДПУ УСРР» (20 липня 1922 р.); «Про узгодження призначень закордонних представників» (5 жовтня 1922 р.); Інструкція «Про порядок висилки іноземців за межі УСРР» (?); Інструкція «Про порядок слідування територією УСРР іноземних дипломатичних кур'єрів і дипломатичної

пошти, яка перевозиться ними» (?); Інструкція «Про облік і контроль над засобами пересування іноземних представництв в межах УСРР» (?).

Постанови Української Економічної Ради (УЕР):

«Про Українське бюро для обслуговування іноземців при НКЗС УСРР» (11 лютого 1922 р.).

Акти РСФРР (деякий час діяли на території УСРР):

Інструкція консулам НКЗС РСФРР від 6 квітня 1921 р.³; «Тимчасові правила про порядок перепуску через кордон осіб, які його перетинають та майна, яке їм належить» (29 квітня 1920 р.).

Органи зовнішніх відносин УСРР:

Верховна влада у сфері зовнішньої політики й міжнародних відносин в УСРР належала **Всеукраїнському з'їзду рад робітничих, селянських і солдатських депутатів**. Засади ж державної політики у сфері зовнішніх відносин й міжнародного життя УСРР визначав **Всеукраїнський Центральний Виконавчий Комітет**, який також ратифікував міжнародні угоди. Організацію виконання цієї політики було покладено на **Раду народних комісарів УСРР**. За саму ж реалізацію відповідав **Народний комісаріат закордонних справ УСРР**.

НКЗС УСРР. Центральний апарат.

Наркомат закордонних справ УСРР було утворено спільною постановою ВУЦВК і РНК УСРР 16 березня 1920 р. Функції НКЗС УСРР, згідно з положенням «Про НКЗС УСРР» від 5 червня 1921 р., полягали у тому, щоб: 1) захищати за кордоном інтереси УСРР та її громадян; 2) провадити від імені УСРР за кордоном взаємовідносини з державними і приватними установами. Для реалізації цього на НКЗС покладалось: а) вести переговори і здійснювати відносини з урядами іноземних держав, виконувати спеціальні доручення уряду УСРР, б) здійснювати відносини з представниками іноземних держав в УСРР, у справах, що виникли, як у наркоматі, так і у всіх інших установах республіки, в) розробляти і складати проекти угод, договорів, конвенцій та інших міжнародних актів, подавати їх на розгляд і затвердження верховних органів влади УСРР, керувати і наглядати за проведенням їх у життя після затвердження, г) керувати і наглядати за роботою дипломатичних і консульських представників УСРР за кордоном, д) здійснювати політичне керівництво діяльністю торгівельних представників УСРР за кордоном і наглядати за роботою усіх посадових осіб УСРР, які знаходяться на території іноземних держав у службових справах, е) збирати, розробляти й аналізувати інформацію про соціальне, політичне і економічне життя зарубіжних країн, є) видавати дипломатичні паспорти, візи, контролювати дотримання встановлених правил щодо службових відряджень за кордон, візувати різноманітні офіційні документи й міжнародні акти⁴.

Роботою комісаріату, відповідно до положення «Про НКЗС УСРР», керували: народний комісар із закордонних справ, який призначався і звільнявся, за ст. 11 Конституції УСРР, ВУЦВК, і колегія наркомату в складі голови (нарком) і членів, які призначались і звільнялися урядом. Нарком закордонних справ виконував функції повноважного представника УСРР у її відносинах з іноземними державами. У нього був заступник, який, за поданням уряду, призначався на посаду президією ВУЦВК. За відсутності наркома заступник користувався усіма його правами. Водночас, нарком мав право приймати самостійні рішення з окремих питань. Про це він лише ставив до відома колегію наркомату. У разі незгоди колегії з тим чи іншим рішенням наркома, колегія, не призупиняючи виконання його наказу, могла оскаржити прийняття такого в РНК УСРР. Таке ж право належало окремо кожному члену колегії⁵.

Колегії НКЗС УСРР надавалося право у складі комісаріату, а саме його дипломатичного відділу, засновувати відповідні політичні відділи (Заходу, Сходу). Колегія визначала й розподіл справ між структурними підрозділами відомства. Здійснювати нагляд і загальне керівництво роботою кожного відділу належало, за рішенням колегії, комусь із її членів. Роботою кожного відділу керував безпосередньо – завідувач відділом, який міг поєднувати виконання своїх функцій з посадою члена колегії⁶.

На відділ дипломатичних (зовнішніх) відносин (складався з трьох підвідділів – Заходу; Сходу; протокольна частина) НКЗС покладалось: 1) здійснювати, дипломатичним шляхом, письмові і усні відносини (у політичній сфері), з іноземними представниками; 2) організувати повноважні представництва УСРР за кордоном та керувати їхньою роботою; 3) збирати матеріали, у яких характеризується ставлення урядів іноземних держав до УСРР, ознайомлювали б з їхнім політичним (суспільний і державний лад, політична система, політичні партії) і економічним становищем, міжнародною політикою (члени Малої Антанти, Туреччина, балканські країни); 4) готувати інформаційні звіти, доповіді, зведення про іноземні держави, відгуки про УСРР у закордонній пресі.

Економічно-правовий відділ (складався з чотирьох підвідділів – економічного, правового, конфліктного, консультаційного) НКЗС мав: 1) збирати і готувати матеріали з правових і економічних питань, що виникали в ході відносин з іноземними державами; 2) готувати і редагувати проекти мирних, торговельних та інших договорів, угод і конвенцій; 3) складати проекти інструкцій, декретів і роз'яснень з питань внутрішнього законодавства про іноземців і в цілому з питань, що відносяться до компетенції наркомату; 4) наглядати за вірним виконанням укладених договорів і угод, як іноземними державами, так і установами й організаціями УСРР; 5) керувати роботою уповноважених НКЗС. Відділ також надавав державним і приватним організаціям та установам юридичні консультації, зокрема щодо правової сторони і порядку обміну біженцями і військовополоненими, вивезення ними майна й матеріальних цінностей за межі країни, аналізував і надавав правову експертизу різноманітних міжнародно-правових політичних і економічних документів, як державного, так і приватного характеру⁷.

Загальне керівництво відділами дипломатичних відносин, преси та інформації здійснював перший член колегії, економічно-правовим відділом – другим член колегії, роботою адміністративного, кошторисно-фінансового і матеріально-технічного відділів видав третій член колегії НКЗС.

Секретаріат (Управління справами) займався: 1) розподілом і направленням до відділів вхідної кореспонденції наркомату і розсиланням вихідної, виконанням перекладів, листуванням загального характеру і виконанням окремих доручень наркома і членів колегії, 2) шифруванням та розшифровуванням таємного листування, 3) керівництвом архіву комісаріату, 4) виданням закордонних паспортів і візуванням документів під керівництвом економічно-правового відділу.

Окрім цього існували інші відділи: таємно-директивна частина; адміністративний відділ (з підвідділами: особового складу; дипкур'єрів; віз і паспортів; експедиторська частина, шифрування; архіву; радіо і телеграфу); матеріально-технічний відділ (з підвідділами: господарським – управління будівлями, дипстолова, столова для працівників наркомату; транспорту і зв'язку – конюшня, гараж, диппоїзд, телефон, телеграф, комендатура); фінансово-смітний відділ (з підвідділами: фінансовим; смітним; рахунковим; розрахунків з іноземцями); відділ преси та інформації (з підвідділами: інформаційним, редакційним, бібліотечним, бюро перекладів). Ці відділи, їх підвідділи також діяли на основі відповідних положень⁸.

Закордонні представництва УСРР. Поділялися на повноважні представництва, консульські представництва, репатріаційні місії.

Повноважні представництва УСРР за кордоном. На повноважні представництва УСРР за кордоном, згідно з положенням «Про представників УСРР за кордоном» від 6 вересня 1921 р., покладалось: 1) представляти УСРР у всіх дипломатичних справах; 2) захищати інтереси і права УСРР за кордоном в цілому та її окремих громадян зокрема; 3) виконувати різноманітні доручення уряду. Послу присвоювався дипломатичний ранг – «Повноважного представника УСРР» у такій-то державі. На посаду повпреда кандидата, за поданням уряду, призначала президія ВУЦВК.

У своїй діяльності повноважний представник керувався законами УСРР, нормами міжнародного права і роз'ясненнями НКЗС, а також законами тієї країни, при уряді якої він був акредитований. За результати своєї роботи повпред відповідав перед керівництвом НКЗС, а також звітував перед президією ВУЦВК. У тих державах, де не було повпреда, могли засновуватися посади послів із дипломатичними обов'язками, коло діяльності яких визначалось особливими положеннями.

При представниках засновувались посади радника і секретарів (дипломатичний корпус), які призначались і звільнялись з посади раднаркомом, а також технічний персонал. Кошторис і штати посольства проходили за кошторисами і штатами НКЗС. Усі органи державної влади та громадські організації УСРР мали зноситись з повноважним представником УСРР за кордоном лише через НКЗС УСРР. Так само і повпред мав зноситись з установами республіки, відповідно до постанови РНК УСРР «Про порядок зносин урядових установ і громадських організацій з повноважними представниками УСРР за кордоном» від 16 червня 1922 р., лише через відповідні (здебільшого економічно-правовий), відділи НКЗС⁹.

Формування штату повпредства здійснювалось комісаріатом спільно з повпредом. Питання щодо направлення посольств за кордон, їх штати, переміщення дипломатичних працівників вирішувались колегією НКЗС і затверджувались політбюро ЦК КП(б)У (його постанови від 29 липня 1921 р.). З оргбюро ЦК обов'язково узгоджувався склад співробітників представництва¹⁰.

1 липня 1922 р. РНК УСРР поклала на наркома закордонних справ особисті контроль і нагляд (й відповідальність) за формування дипломатичних місій УСРР. Списки осіб-комуністів, кандидатури яких висувалися до складу посольств, попередньо подавалися до секретаріату ЦК з діловою характеристикою. За наркомом залишалось право вмотивованого відводу тієї чи іншої кандидатури. Контроль і нагляд за політичний стан повпредства покладались особисто на повноважного представника. Заяви співробітників місій, які надсилалися без відома повпреда, розгляду не підлягали, а надсилалися на вирішення послів. Водночас РНК УСРР заборонила закордонні поїздки за сімейними й особистими справами, а також при відрядженні працівників на роботу за кордон перевагу надавати робітникам і комуністам. Відповідно з постановою оргбюро ЦК від 29 липня 1921 р., наркомату, необхідно було, у ході системного підбору особового складу дипломатичних місій, звертати увагу також і на ділові якості й професійні здібності кандидатів на роботу в закордонних представництвах¹¹.

Консульські представництва УСРР за кордоном. Тимчасово, до вироблення консульського уставу НКЗС УСРР, консули у практичній роботі використовували, за розпорядженням заступника наркома закордонних справ Л. Ковальова (10 листопада 1921 р.), «Інструкцією консулам НКЗС РСФРР» від 6 квітня 1921 р.¹². Загальні положення про характер роботи, повноваження й організацію консульської служби містила постанова ВУЦВК «Про представників УСРР за кордоном» (6 вересня 1921 р.), відповідно до якої консули призначалися на посаду і звільнялись з неї, за поданням НКЗС, раднаркомом УСРР. При них засновувались посади юрисконсульта та секретаря, а також канцелярія.

Консульські представництва УСРР поділялись на генеральні консульства, консульства і віце-консульства, які діяли в межах певної території (консульських округів). До обов'язків консулів входило: 1) захищати торговельні, фінансові, мореплавні інтереси УСРР і прав її громадян за кордоном; 2) надавати юридичні консультації, а також оформляти різноманітні нормативні акти щодо особистих і майнових прав громадян УСРР; 3) приймати рішення у спірних питаннях, що виникають, як між громадянами УСРР та іноземцями, так і між українськими громадянами, коли сторони уповноважували б консула виступити в якості третейсь-

кого судді; 4) інформувати наркомат про важливі політичні й економічні події у житті округу; 5) виконувати інші завдання, покладені повноважними представниками й урядом УСРР¹³.

Консульський відділ був підпорядкований центральному апарату НКЗС. Йому, через повпредство, звітував про результати роботи. За її негативні наслідки посол, в окремих випадках, мав право самостійно тимчасово відсторонити консула від виконання ним службових обов'язків. Кошторис і штати консулів проходили за кошторисом і штатами НКЗС¹⁴. У процесі розвитку консульської служби економічно-правовий відділ наркомату розробив кілька актів (прийнятих ВУЦВК і РНК УСРР), які регулювали діяльність консульських представництв УСРР. За ними консульські відділи при повноважних представництвах УСРР за кордоном були підпорядковані економічно-правовому відділу НКЗС. В усіх справах, що виникали, мали звертатися лише до нього, а не до інших підрозділів наркомату.

Територіальні представництва НКЗС УСРР. Управління уповноваженого НКЗС УСРР на території УСРР. Згідно з постановою ВУЦВК (28 березня 1921 р.) заснували інститут «Уповноваженого НКЗС УСРР у такому-то місті»¹⁵ (зокрема, у Києві й Одесі). Уповноважені НКЗС УСРР призначались на посаду і звільнялись з неї наказом наркома закордонних справ. При них організовувались Управління, працівники яких приймалися на роботу і звільнялись наказом уповноваженого. До обов'язків управління уповноваженого НКЗС входило: 1) видавати закордонні паспорти і дозвіл на виїзд з України; 2) запобігати в'їзду в УСРР, чи виїзду за її межі неблагонадійних осіб; 3) вирішувати прикордонні питання, які виникали в УСРР у взаємовідносинах з країнами-сусідами; 4) здійснювати контроль за виконанням на місцевому рівні зобов'язань, покладених на УСРР міжнародною угодою; 5) наглядати за дотриманням на місцях органами державної влади УСРР чинного законодавства щодо іноземців, приймати закордонні делегації та іноземних представників в Києві та Одесі.

До району діяльності уповноваженого НКЗС в Києві входили Київська, Волинська, Чернігівська й частина (Летичівський, Литинський і Проскурівський повіти) Подільської губернії. Повноваження уповноваженого НКЗС в Одесі поширювалися на Одеську, Миколаївську, частину (Брацлавський, Вінницький, Гайсинський, Жмеринський, Кам'янецький, Могилівський, Ольшонаський, Ушицький і Ямпільський повіти) Подільської губернії. Управління уповноважених НКЗС в Києві та Одесі, як регіональні представництва НКЗС УСРР на території України, були підпорядковані центральному апарату НКЗС УСРР. А також співпрацювали з місцевими державними і партійними установами й організаціями. Кошторис і штати управління проходили за кошторисом і штатами наркомату¹⁶.

До штатного розпису управління уповноваженого НКЗС входили: уповноважений, його помічник, секретар, діловод, консультант, перекладачі, машиністка, експедитор, кур'єри, співробітники для доручень, бухгалтер і реєстратор. Структурними підрозділами були: секретаріат; відділ віз; інформаційний і матеріально-технічний відділи. До Секретаріату надходила уся вхідна кореспонденція і він розподіляв її між відділами, а також здійснював поточне листування з установами й організаціями, отримував і розподіляв закордонні газети, приймав відвідувачів. Обов'язки відділу віз полягали у тому, щоб реєструвати громадян іноземних держав, які бажали в'їхати чи виїхати з території УСРР, збирати про них таємну інформацію, видавати військовополоненим і біженцям дозвіл на в'їзд в Україну. До компетенції інформаційного відділу входило: інформувати уряд про життя іноземних країн (зокрема Румунії, Польщі, Болгарії, Туреччини, Австрії, Угорщини, Чехословаччини), закуповувати за кордоном інформаційні видання, створювати пункти переправи, керувати нелегальною пресою й агентами, створювати прикордонну агентурну розвідувальну мережу, інформувати уряд УСРР (відділ видавав щоденні політичні звіти, а також таємні інформаційні зведення агентури)¹⁷.

Українське бюро для обслуговування іноземців при НКЗС УСРР. Відповідно до постанови Української економічної ради від 11 лютого 1922 р., у Харкові було створено Українське бюро для обслуговування іноземців при НКЗС УСРР. У червні 1923 р. відділення цього бюро утворили в Києві. Бюро (його співробітники називались квартир'єрами), за допомогою акредитуючої сторони, облаштовували дипломатичні й консульські представництва за кордоном (обирали необхідні приміщення, створювали належні у них побутові і матеріально-технічні умови, забезпечували дипломатів УСРР житлом). У вирішенні цих завдань Бюро сприяло в Україні іноземним представництвам, акредитованим при уряді УСРР¹⁸.

Фінанси, штати, представництво за кордоном інших державних і недержавних установ і організацій. Проект кошторису НКЗС УСРР складала Міжвідомча комісія (з представників НКЗС УСРР, Наркомату юстиції, уповноваженого Наркомату фінансів РСФРР при РНК УСРР та ін.). Його затверджував РНК УСРР і направляв на виконання НКФ РСФРР (у тому числі щодо валюти, золота й коштовного каміння).

Штатний розпис НКЗС, структурних підрозділів його центрального апарату, закордонних представництв встановлювала Штатна комісія, яка рекомендувала його на затвердження РНК УСРР. Власне закордонне представництво могли мати й інші державні (наркомати) й недержавні установи й організації УСРР (Український Червоний Хрест, Вукоопспілка, ін.). Підлеглими за кордоном повпреду вони були лише з політичних питань¹⁹.

Таким чином, у 1919-1923 рр. було прийнято нормативно-правові акти, які регулювали діяльність НКЗС УСРР, визначали його організаційно-штатну структуру. Це був один з факторів, які дозволили радянським дипломатам вдало виконати завдання щодо подолання міжнародної ізоляції УСРР, зокрема встановити дипломатичні відносини з демократичними Грузією, Литвою, Латвією, Естонією, а також Польщею, Австрією, Італією, Туреччиною, Чехословаччиною і Німеччиною. Та водночас повністю проаналізувати усі аспекти функціонування Народного комісаріату закордонних справ УСРР в рамках статті складно. Тому перспектив-

ним у цьому напрямку залишається вивчення правового статусу утвореного в 1923 р. уповноваженого (і його управління) НКЗС СРСР при РНК УСРР.

¹ Василенко В. А. Правові аспекти участі Української РСР у міжнародних відносинах / В. А. Василенко. – К., 1984. – 208 с.; Стрельникова І. Ю. Правове регулювання діяльності органів зовнішніх зносин УСРР у 1918-1922 роках / І. Ю. Стрельникова // Форум права. – 2007. – № 2. – С. 206-210; Мироненко О. М. Витоки українського революційного конституціоналізму 1917-1920 рр.: теоретико-методологічний аспект / О. М. Мироненко. – К., 2002. – 260 с.; Касяненко Ю. Я. Народний комісаріат закордонних справ / Ю. Я. Касяненко // Юридична енциклопедія: В 6 т. / Ред. кол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін. – Т. 4. – С. 56-57.

² Слюсаренко А. Г., Томенко М. В. Історія української конституції / Анатолій Гнатович Слюсаренко. – К., 1993. – С. 130.

³ ЦДАВО України. – Ф.Р. – 4сч. – Оп. 1с. – Спр. 768. – Арк. 58-59, 245; Спр. 693. – Арк. 12, 19 – 20 зв., 68 – 68 зв., 71 зв., 75.

⁴ Там само. – Спр. 26. – Арк. 172-173.

⁵ Там само.

⁶ Там само.

⁷ Спр. 15. – Арк. 130 – 133 зв.; Спр. 26. – Арк. 17, 173; Спр. 27. – Арк. 6; Спр. 591. – Арк. 232-233; Спр. 640. – Арк. 60; Спр. 738. – Арк. 20, 22, 34, 39; Спр. 775. – Арк. 1 – 2 зв.; Спр. 799. – Арк. 157.

⁸ Спр. 24. – Арк. 11; Спр. 27. – Арк. 20 – 22 зв., Спр. 91. – Арк. 200.

⁹ Спр. 13. – Арк. 335, 337; Спр. 27. – Арк. 27; Спр. 48. – Арк. 181; Спр. 731. – Арк. 33-34.

¹⁰ Спр. 15. – Арк. 109; Спр. 20. – Арк. 55.

¹¹ ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 20. – Спр. 1029. – Арк. 53; ЦДАВО України. – Ф.Р. – 4сч. – Оп. 1с. – Спр. 543. – Арк. 9; Спр. 572. – Арк. 14.

¹² ЦДАВО України. – Ф.Р. – 4сч. – Оп. 1с. – Спр. 731. – Арк. 39-41; Спр. 1249. – Арк. 157.

¹³ «Про консульських представників УСРР за кордоном». Постанова ВУЦВК від 2 вересня 1922 р. // Вісти ВУЦВК. – 1921. – 8 жовт.

¹⁴ ЦДАВО України. – Ф.Р. – 4сч. – Оп. 1с. – Спр. 731. – Арк. 34; Спр. 768. – Арк. 58-59.

¹⁵ Там само. – Спр. 768. – Арк. 58-59.

¹⁶ Спр. 35. – Арк. 7, 25; Спр. 58. – Арк. 8; Спр. 736. – Арк. 1 – 2 зв.; Спр. 1224. – Арк. 141.

¹⁷ Спр. 768. – Арк. 31; Спр. 1222. – Арк. 2, 4 зв., 5-10; Спр. 1249. – Арк. 45.

¹⁸ Спр. 674. – Арк. 50; Спр. 768. – Арк. 233.

¹⁹ Спр. 1249. – Арк. 165; Спр. 1211. – Арк. 18 – 18 зв.

Резюме

Вивчено нормативно-правову базу, що регулювала у 1919-1923 рр. діяльність Народного комісаріату закордонних справ УСРР. Визначені функції НКЗС УСРР і його структурних підрозділів, їх правовий статус і організаційна структура.

Ключові слова: УСРР, Конституція, раднарком, ВУЦВК, повпред, консул, уповноважений, положення, постанова, наказ.

Резюме

Изучено нормативно-правовую базу, регулирующую в 1919-1923 гг. деятельность Народного комиссариата иностранных дел УСРР. Определены функции НКЗС УСРР и его структурных подразделений функции, правовой статус и организационная структура.

Ключевые слова: УСРР, Конституция, совнарком, ВУЦИК, повпред, консул, уполномоченный, положение, постановление, приказ.

Summary

Normal-Law base, which regulated in 1919 – 1923's an activity of Foreign Office of Ukrainian SSR is studied. Its and structural subdivisions functions, law status and organizational structure.

Key words: Ukrainian SSR, Constitution, radnarkom, VUCVK, povpred, consul, agent, regulations, decree, order.

Отримано 12.03.2010